

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

ZAKLJUČNA STROKOVNA NALOGA VISOKE POSLOVNE ŠOLE
**RAZVOJ SLOVENSKEGA POKOJNINSKEGA SISTEMA S
PROJEKCIJAMI**

Ljubljana, maj 2016

PAVLA KOVAČIČ

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Pavla Kovačič, študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, avtorica predloženega dela z naslovom Razvoj slovenskega pokojninskega sistema s projekcijami, pripravljene v sodelovanju s svetovalcem red. prof. dr. Mitjem Čokom

IZJAVLJAM

1. da sem predloženo delo pripravila samostojno;
2. da je tiskana oblika predloženega dela istovetna njegovi elektronski obliki;
3. da je besedilo predloženega dela jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam oziroma navajam v besedilu, citirana oziroma povzeta v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani;
4. da se zavedam, da je plagiatstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku Republike Slovenije;
5. da se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega dela dokazano plagiatstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom;
6. da sem pridobila vsa potrebna dovoljenja za uporabo podatkov in avtorskih del v predloženem delu in jih v njem jasno označila;
7. da sem pri pripravi predloženega dela ravnala v skladu z etičnimi načeli in, kjer je to potrebno, za raziskavo pridobila soglasje etične komisije;
8. da soglašam, da se elektronska oblika predloženega dela uporabi za preverjanje podobnosti vsebine z drugimi deli s programsko opremo za preverjanje podobnosti vsebine, ki je povezana s študijskim informacijskim sistemom članice;
9. da na Univerzo v Ljubljani neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve predloženega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico dajanja predloženega dela na voljo javnosti na svetovnem spletu preko Repozitorija Univerze v Ljubljani;
10. da hkrati z objavo predloženega dela dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v njem in v tej izjavi.

V Ljubljani, dne

Podpis študentke:

KAZALO

UVOD	1
1 VRSTE POKOJNINSKIH SISTEMOV	1
1.1 Bismarckov pokojninski sistem.....	1
1.2 Beveridgeov pokojninski sistem.....	2
1.3 Skandinavski model.....	2
2 RAZVOJ POKOJNINSKEGA SISTEMA V SLOVENIJI	2
2.1 Začetki socialnega zavarovanja že v Jugoslaviji	2
2.2 Razvoj pokojninske ureditve v Sloveniji.....	3
2.2.1 Prvi zametki pokojninske ureditve v samostojni Sloveniji	3
2.2.2 Pokojninska reforma leta 1996.....	3
2.2.3 Pokojninska reforma leta 2000.....	4
2.2.4 Nova pokojninska reforma leta 2010	4
2.2.4.1 Cilji in ukrepi reforme leta 2010	5
2.2.5 Nova reforma 2013	5
2.2.6 Leta 2020 je predvidena nova pokojninska reforma	6
3 UREDITEV POKOJNINSKEGA SISTEMA V SLOVENIJI	7
3.1 Obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje	7
3.2 Tristebni pokojninski sistem	7
3.2.1 Prvi steber - obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje	7
3.2.2 Drugi steber – dodatno pokojninsko zavarovanje	8
3.2.3 Tretji steber - ostale oblike varčevanja	9
4 DEMOGRAFSKE SPREMEMBE V SLOVENIJI	9
4.1 Staranje prebivalstva	9
4.1.1 Rodnost (dejavniki staranja prebivalstva)	11
4.1.2 Umrljivost	12
4.1.3 Migracije	12
5 NALOGE POKOJNINSKEGA SISTEMA	13
5.1 Socialna varnost.....	13
5.2 Zavarovanje	13
5.3 Medgeneracijska solidarnost	14
6 VRSTE POKOJNIN IN ŠTEVILO UŽIVALCEV POKOJNIN	14
6.1 Trenutne pravice iz pokojninskega zavarovanja	15
6.1.1 Starostna pokojnina v letu 2016.....	15
6.1.2 Delna pokojnina	16
6.1.3 Invalidska pokojnina	16
6.1.4 Pravice za primer zavarovančeve smrti.....	17
6.2 Pravice iz invalidskega zavarovanja.....	17
6.3 Uživalci pravic iz sistema obveznega zavarovanja	18
7 NAPOVEDI ZA PRIHODNOST PREBIVALSTVA IN POKOJNIN (DEMOGRAFIJA IN DOLGOROČNA VZDRŽNOST JAVNIH FINANC)	19

7.1	Demografske projekcije EuroPOP2013	19
7.1.1	Umrljivost	19
7.1.2	Rodnost	19
7.1.3	Migracije	20
7.1.4	Gibanje števila prebivalstva	20
8	DOLGOROČNA VZDRŽNOST JAVNIH FINANC OZIROMA ISKANJE	
	OPTIMALNE VIŠINE JAVNEGA DOLGA	23
	SKLEP.....	24
	LITERATURA IN VIRI.....	26

KAZALO TABEL

Tabela 1:	Povprečna starost in struktura prebivalcev v Sloveniji po letih	10
Tabela 2:	Razmerje med zavarovanci in prejemniki pokojnin po posameznih letih	11
Tabela 3:	Povprečno število vplačnikov za pokojninsko zavarovanje in povprečno število prejemnikov pokojnine v obdobju od leta 2007 do leta 2015 v Sloveniji	14
Tabela 4:	Starostna pokojnina za ženske	15
Tabela 5:	Starostna pokojnina za moške	16
Tabela 6:	Povprečno število uživalcev pokojnin iz obveznega zavarovanja v Sloveniji v obdobju 2006–2015	18
Tabela 7:	Število prebivalstva Slovenije po posameznih starostnih skupinah; dejanske vrednosti 1980–2013 in projekcije za obdobje 2014–2060 (srednja varianta projekcij EUROPOP2013)	21

KAZALO SLIK

Slika 1:	Zgradba pokojninskega sistema v Sloveniji	8
Slika 2:	Delež prebivalstva Slovenije po posameznih starostnih skupinah; dejanske vrednosti 1980-2013 in projekcije za obdobje 2014-2060 (srednja varianta projekcij EUROPOP2013)	21
Slika 3:	Starostna struktura prebivalstva Slovenije na dan 01.01.2015(projekcije EUROPOP2013).....	22
Slika 4:	Starostna struktura prebivalstva Slovenije na dan 01. 01. 2050 (srednja varianta projekcij EUROPOP2013)	23

UVOD

Slovenska vlada se zadnja leta intenzivno ukvarja s perečim problemom današnje družbe, to je s staranjem prebivalstva, ki se kaže v vse večjem številu prebivalcev, starejših od 65 let, in s hkratnim upadom števila delovno aktivnega prebivalstva in nizko stopnjo rodnosti v državi. Namen zaključne strokovne naloge je preveriti vpliv demografskih sprememb na obstoječi pokojninski sistem in na dolgoročno vzdržnost javnih financ.

V zaključni strokovni nalogi sem najprej raziskala katere vrste pokojninskih sistemov poznajo v svetu in kateri model smo prevzeli v Sloveniji. Nadalje sem opisala zgodovinski potek razvoja pokojninskega sistema v Sloveniji od obdobja Avstro-Ogrske do danes in identificirala spremembe, ki jih je prinesla posamezna pokojninska reforma od osamosvojitve naprej.

V osrednjem delu diplomske naloge sem se osredotočila na demografske spremembe med katere sodijo umrljivost, rodnost in migracije in vpliv teh na obstoječi pokojninski sistem. V zadnjem delu opisujem demografske projekcije po EUROPOP2013 za našo državo do leta 2060 in vpliv teh na dolgoročno vzdržnost javnih financ.

1 VRSTE POKOJNINSKIH SISTEMOV

Pred industrijsko revolucijo je bil za Evropo značilen tako imenovani neformalni pokojninski sistem. Značilnost tega sistema je bila, da so staro prebivalstvo denarno podpirali mlajši, bodisi znotraj družin, bodisi vaše skupnosti. Razvoj industrijske revolucije je povzročil preseljevanje mladih, predvsem tistih z družinami, iz vasi v mesto, to pa je posledično pomenilo razpad neformalnega pokojninskega sistema. Naposled so vlogo socialnega zavarovanja začeli prevzemati delodajalci saj so s tem privabili zaposlitveni kader. V začetku dvajsetega stoletja so začeli nastajati prvi formalni pokojninski sistemi, za onemogle starejše in neaktivne člane družbe je prevzela odgovornost država, delno tudi delodajalci in posamezniki sami. (Bešter, 1996, str. 15–16).

Esping-Andersen je leta 1990 predstavil tri različne modele državne blaginje, to so Bismarckov, Beveridgeov in skandinavski model (Stanovnik, 2012, str. 151–152).

1.1 Bismarckov pokojninski sistem

Bismarckov model je dobil ime po nemškem kanclerju Bismarcku, ki je leta 1881 implementiral Zakon o državnem in socialnem zavarovanju. Njegov sistem temelji na prispevkih, ki jih vplačujejo tako delodajalci kot tudi zaposleni. Višina pokojnine je odvisna od zaslužka v določenem obdobju in višine plačanih prispevkov. Prednost modela so predvsem dokaj visoke pokojnine, ki naj bi omogočale podoben standard kot v času, ko je bil posameznik zaposlen. Pri tem je potrebno opozoriti, da je bila starostna doba kot

pogoj za upokojitev v času, ko je bil sistem uveden, postavljena visoko, kar je ob takratni demografski strukturi prebivalstva pomenilo, da je le malo ljudi dočakalo pokojnino ali pa jo je koristilo le nekaj let. Slovenski pokojninski sistem temelji ravno na Bismarckovih načelih, pokojnine se izplačujejo iz denarja, ki ga vplačujejo delodajalci in delojemalci (Malcolm, 2000, str. 8–9; Šmajdek, 2004, str. 3–4).

1.2 Beveridgeov pokojninski sistem

Beveridgeov sistem izhaja iz Velike Britanije. Imenujemo ga tudi univerzalni oziroma liberalni model, v katerem država jamči določeno minimalno pokojnino celotni starejši populaciji. V nasprotju z Bismarckovim modelom, vir za izplačilo pokojnin niso vplačila delodajalcev in zaposlenih temveč so pokojnine financirane iz proračuna. Vendar Beveridgeov model ne omogoča enakega življenjskega standarda posameznikom v dobi upokojitve v primerjavi z delovno aktivnim obdobjem, saj so pokojnine bistveno nižje od plač. Po drugi strani pa minimalno pokojnino prejemajo vsi prebivalci, ne glede na to ali so bili zaposleni ali ne. Sistem je običajno kombiniran z dodatnim privatnim pokojninskim načrtom, s katerim je mogoče izboljšati življenjski standard v dobi upokojitve (Bešter, 1996, str. 19).

1.3 Skandinavski model

Model, ki je značilen predvsem za skandinavske države, ne obsega le pokojninske blagajne temveč zajema tudi sistem socialnega zavarovanja. Temelji na financiranju iz davčnih prihodkov, in ne toliko na vplačanih prispevkih. Prednost v primerjavi z zgornjima modeloma je predvsem višji obseg pravic, ki je univerzalen za vse državljane (Šmajdek, 2004, str. 4).

2 RAZVOJ POKOJNINSKEGA SISTEMA V SLOVENIJI

2.1 Začetki socialnega zavarovanja že v Jugoslaviji

Kot navajata Posavec in Dolenc (2010, str. 18) prvi poizkusi socialnega varstva v Sloveniji segajo še v čas Avstro-ogrske monarhije, medtem ko se je prvo pravo socialno zavarovanje začelo pojavljati v času Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev. Kmalu po drugi svetovni vojni je bila na območju tedanjega ozemlja Jugoslavije sprejeta pravica do socialnega zavarovanja, ki je bila hkrati opredeljena tudi kot temeljna pravica. Leta 1946 je bil sprejet tudi prvi zakon, ki je urejal socialno zavarovanje in je veljal za celotno območje Jugoslavije.

Slovenski pokojninski sistem temelji na Bismarckovem pokojninskem modelu. Skupščina Republike Slovenije je julija 1983 sprejela prvi zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. Zakon je določal, da so pokojnine plačilo za preteklo delo in se usklajujejo s

povprečnimi plačami in ne z rastjo cen življenjskih potrebščin. V ta zakon so bili vključeni tudi samozaposleni, ki do takrat niso bili, kot tudi kmetje, čeprav so ti imeli svoje, posebno zavarovanje. Pokojnine so bile financirane iz subvencij zaposlenih, torej iz solidarnostnih prispevkov. S tem zakonom sta bila vpeljana dva pojma: minimalna pokojnina in minimalna pokojninska osnova. Za pokojninsko osnovo se je upoštevalo le zaporedje 10-ih najboljših let. Ženske so se lahko upokojevale pri 55-ih letih, moški pri 60ih in z najmanj 20 leti delovne dobe, sicer pa je polna delovna doba za moške znašala 40 let in za ženske 35 let. (Pernat, 2011, str. 10–11).

V letu 1983 je zaradi hude gospodarsko finančne krize Jugoslavija začela toniti v dolžniško krizo. Po osamosvojitvi Slovenije leta 1991 se je gospodarski položaj naše novo nastale države še vedno slabšal. Da bi ohranili socialno blaginjo kljub številnim stečajem in gospodarski recesiji, so problem socialne vzdržnosti reševali s predčasnim upokojevanjem. Prav množično predčasno upokojevanje je povzročilo drastično povečanje pokojninskih izdatkov, na drugi strani pa je to povzročilo tudi upad števila vplačnikov in posledično manjši dotok sredstev v pokojninsko blagajno, ki se je začela prazniti (Majcen, Verbič, Nieuwkoop & Sambt, 2005, str. 55).

2.2 Razvoj pokojninske ureditve v Sloveniji

2.2.1 Prvi zametki pokojninske ureditve v samostojni Sloveniji

Leta 1992 smo prvič v samostojni Sloveniji z Zakonom o pokojninskem in invalidskem zavarovanju dobili zakon, ki je določal in urejal pravice ter obveznosti na tem področju. Za upokojitev ni bila več zadostna le pokojninska doba, temveč je bila po novem upoštevana tudi starost upokojenca, ki je za moške znašala 55 let in 6 mesecev, za ženske pa 50 let in 6 mesecev. Zagotovljena je bila pokojninska osnova v višini 85 % od višine plače, ki jo je upokojenec prijemal v aktivnem obdobju (Priatelj, 2000, str. 36).

Vendar pa sprememba in zaostritev upokojitvenih pogojev ni imela pravega učinka na znižanje intenzivnosti upokojevanja, saj se starost zavarovancev ob upokojitvi ni bistveno povišala, poleg tega je bila cena za dokup zavarovalne dobe izredno nizka. Posledično si je veliko zavarovancev na pragu upokojitve dokupilo leta zavarovanja in si s tem zagotovilo predčasno upokojitev, spet drugi so si z dokupom let povišali pokojninsko osnovo (Posavec & Dolenc, 2010, str. 18).

2.2.2 Pokojninska reforma leta 1996

Kot pravita Posavec in Dolenc (2010, str. 18) v Empiričnem ocenjevanju vzdržnosti obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja v Sloveniji, je vlada leta 1996 želela pospešiti gospodarsko rast in je zato znižala prispevke za pokojninsko blagajno. S tem ukrepom se je znižal pritok vplačil v pokojninsko in invalidsko blagajno, obenem je število

upravičencev ostalo nespremenjeno. Posledično je država kmalu morala iz državnega proračuna nadomeščati primanjkljaj v pokojninski blagajni.

2.2.3 Pokojninska reforma leta 2000

S 01.01.2000 je začel veljati nov zakon na področju pokojninskega in invalidskega zavarovanja, z njim se je začela tudi pokojninska reforma in sicer so se zaostri pogoji upokojevanja (Papež, 2008, str. 41):

- zvišala se je upokojitvena starost na 58 let (moški 40 let delovne dobe, ženske 38),
- pokojninska osnova za izračun starostne pokojnine se je iz predhodnih 85 % zmanjšala na 72,5 % povprečne plače,
- za izračun pokojninske osnove se je po novem upoštevalo 18 najugodnejših zaporednih let in ne le 10.

Vzroki za reformo so bili (Papež, 2008, str. 41):

- vedno več je upokojencev, in sicer je bilo razmerje 1 upokojenec na 1,5 delovno aktivnega prebivalca,
- mlajše generacije se dolgo šolajo, v povprečju do 30. leta starosti,
- rodnost pada,
- življenjska doba se zvišuje.

V Sloveniji smo vse do leta 2000 imeli le eno stebri dokladni pokojninski sistem. Z novo reformo je bil uveden večstebri pokojninski sistem, in sicer smo poleg prvega dobili še drugi in tretji steber. Bistvena razlika vplačil v druga dva stebra je, da zavarovanci vplačujejo prostovoljno bodisi kolektivno bodisi individualno. Ta pokojninska reforma je še vedno aktivna in je na dobri polovici prehodnega obdobja, v katerem se zmanjšujejo pravice upokojencev (Papež, 2008, str. 41).

2.2.4 Nova pokojninska reforma leta 2010

Po navedbah publikacije Modernizacija pokojninskega sistema v Republiki Sloveniji (2009, str. 9–16) Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve in enake možnosti, Republike Slovenije (v nadaljevanju MDDSZ), je imela pokojninska reforma 2010 dva temeljna cilja, in sicer kot prvega navaja finančno vzdržnost pokojninskega sistema, kot drugega pa dostojne in primerne pokojnine, medtem ko povečanje deleža aktivnih zavarovancev in hkrati zvišanje dejanske upokojitvene starosti omenja kot specifičen cilj.

2.2.4.1 Cilji in ukrepi reforme leta 2010

Zaradi pojava staranja prebivalstva in posledično porasti izdatkov za pokojnine, zdravstveno in socialno varstvo in hkratnem zmanjšanju delavno sposobnega prebivalstva je ogrožena vzdržnost obstoječega pokojninskega sistema. Ob nespremenjeni ureditvi bi se izdatki bruto domačega proizvoda (v nadaljevanju BDP) za pokojnine do leta 2020 povečali na nekaj več kot 11 %, do leta 2050 pa celo na 18 %. Za rešitev tega problema bi bilo potrebna valorizacija pokojnin in vzpostavitev rezervnega sklada. Da bi upokojenci lahko prejeli primerno pokojnino, ki bi jim tudi v času upokojitve zagotavljal standard primerljiv tistemu v aktivnih letih, bi morali poleg obveznega pokojninskega zavarovanja vplačevati tudi v dodatno pokojninsko zavarovanje, torej v drugi in tretji steber. Zato bi bilo potrebno v sistem dodatnega pokojninskega zavarovanja vključiti čim več zavarovancev, ki bi vplačevali relativno visoke premije (Modernizacija pokojninskega sistema v Republiki Sloveniji, 2009, str. 11–22; Novak, 2012, str. 27–28).

Kot prvi specifičen cilj predlagane pokojninske reforme je bilo povečanje števila aktivnih zavarovancev tudi na račun zvišanja dejanske upokojitvene starosti, izenačitev pogojev za upokojitev žensk z moškimi, večje spodbude v primeru da oseba, ki sicer že izpolnjuje pogoje za upokojitev, ostane delavno aktivna, črtali bi časovne bonuse in možna bi bila kombinacija delne zaposlitve in delne upokojitve. Eden izmed omenjenih specifičnih ciljev je bil vzpostavitev načela odvisnosti med vplačili in izplačili v pokojninsko blagajno. V ta namen bi povečali število let za pokojninsko osnovo, razširili zavarovalne podlage in dopuščali možnost prostovoljnega vključevanja v obvezno zavarovanje. Tretji specifični cilj predlagane pokojninske reforme je bil večja preglednost pokojninskega sistema, ki bi ga dosegli z izločitvijo socialnih pravic, tudi invalidsko zavarovanje bi izločili od tega zakona, odpravili bi najvišje določene pokojninske osnove in uvedli bruto pokojnine (Modernizacija pokojninskega sistema v Republiki Sloveniji, 2009, str. 11–22; Novak, 2012, str. 27–28).

Državni zbor Republike Slovenije (v nadaljevanju RS) je konec leta 2010 s številnimi dopolnitvami sprejel nov Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Ur.l. RS, št. 96/12, 39/13, 99/13 – ZSVarPre-C, 101/13 – ZIPRS1415, 44/14 – ORZPIZ206, 85/14 – ZUJF-B, 95/14 – ZUJF-C, 90/15 – ZIUPTD, 102/15, v nadaljevanju ZPIZ-2), ki pa je zaradi ostrih nasprotovanj sindikatov, javnosti in nekaterih političnih strank na referendumu zavrnjen.

2.2.5 Nova reforma 2013

03.12.2012 je Državni zbor RS sprejel ZPIZ-2, ki je stopil v veljavo 01.01.2013, kar je že tretja inačica pokojninske zakonodaje od osamosvojitve. ZPIZ-2 je bil sprejet v času, ko so še vedno potekale aktivnosti za uresničitev reforme iz leta 1999, torej Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ur.l. RS, št. 109/06 – uradno prečiščeno

besedilo, 114/06 – ZUTPG, 10/08 – ZVarDod, 98/09 – ZIUZGK, 38/10 – ZUKN, 61/10 – ZSVarPre, 79/10 – ZPKDPIZ, 94/10 – ZIU, 94/11 – odl. US, 105/11 – odl. US, 110/11 – ZDIU12, 40/12 – ZUJF in 96/12 – ZPIZ-2, v nadaljevanju ZPIZ-1), ki je veljal do 31.12.2012 in se še niso iztekla vsa prehodna obdobja, ki jih je prejšnja reforma določila.

Po opredelitvi Sindikata zdravstva in socialnega varstva Slovenije (b.l.) je značilnost novega pokojninskega zakona preimenovanje obveznega dodatnega pokojninskega zavarovanja v poklicno zavarovanje. Do konca prehodnega obdobja leta 2019 bi postopno izenačil upokojitvene pogoje žensk z moškimi. Starostna upokojitev je možna pri 65-ih letih z najmanj 15 leti zavarovalne dobe. Starostna pokojnina je možna tudi v primeru, da je zavarovanec star 60 let in ima dopoljenih 40 let delovne dobe brez dokupljenih let. Zniževanje starostne meje je možno z uveljavljanjem skrbi za otroka, za služenje obveznega vojaškega roka, vendar največ za dve tretjini trajanja in v primeru, če je zavarovanec vstopil v obvezno zavarovanje pred dopolnjenim 18. letom starosti. Zvišalo se je tudi število najugodnejših zaporednih zavarovalnih let na 24.

V publikaciji MDDSZ Učinki pokojninske reforme in nadaljnji koraki (2014, str. 4) je navedeno, da so že opazni prvi učinki reforme, predvsem z vidika obveznega pokojninskega zavarovanja kljub specifičnem obravnavanju posameznikov, ki so bili pred uvedbo reforme na pragu upokojitve. Manjši poudarek je na invalidskem zavarovanju, ki še čaka na samostojno reformiranje po sprejetju ZPIZ-2, prav tako je vidno reformirano dodatno pokojninsko zavarovanje mogoče spremljati šele po preteku prehodnega obdobja v letu 2015. Ponudniki dodatnega pokojninskega zavarovanja morajo svojo ponudbo prilagoditi določbam ZPIZ-2.

S pokojninsko reformo lahko delno vplivamo le na pojav staranja prebivalstva. Medgeneracijsko ravnovesje lahko delno nadzorujemo z dvigom upokojitvenih pogojev in z določitvijo odmere pokojnine. Še vedno pa ne moremo vplivati na dejavnike kot so: rast BDP, zaposlovanje mladih in starejših, reševanje brezposelnosti, ki so prav tako pomembni (Učinki pokojninske reforme in nadaljnji koraki, 2014, str. 4).

2.2.6 Leta 2020 je predvidena nova pokojninska reforma

Leta 2020 se nam obeta nova pokojninska reforma. Starostna doba za upokojitev naj bi se predvidoma zvišala na 67 let z dopolnjenimi 15 leti zavarovalne dobe in bi bila izenačena za moške in ženske. Za izračun bi upoštevali za zavarovanca 34 najugodnejših zaporednih let, predčasna pokojnina bi se črtala, ostale pa bi bonitete za delo po dopolnitvi 40 let zavarovalne dobe. V obdobju desetih let bi za izračunavanje pokojnin uvedli točkovni sistem pri katerem bi bil upoštevan celoten dohodek od katerega so plačani prispevki, dohodek posameznika bi se določal glede na povprečno plačo v državi. Ukinjena bi bila pravica do vdovske pokojnine, prav tako bi ukinili pravico do letnega dodatka. Sredstva, ki bi jih sicer porabili zanj bi delno prerazdelili na tiste z najnižjimi pokojninami ali za

dolgotrajno oskrbo. Pokojnine bi v prvem desetletju usklajevali 60 % z rastjo povprečne plače in 40 % z inflacijo (rast cen življenjskih potrebščin), v drugem desetletju 30 % s povprečnimi plačami in 70 % z inflacijo, po prehodnem obdobju pa bi se pokojnine usklajevale le z rastjo cen življenjskih potrebščin. Vsako delo bi bilo vrednoteno enako ne glede na pogodbeno razmerje. Ukinjene bi bile posebne olajšave in zvišali bi najnižjo osnovo za obračun prispevkov. Uvedli bi tudi sistem po katerem bi tako delodajalec kot delojemalec sofinancirala dodatno pokojninsko zavarovanje za zavarovance v najslabšem položaju (Dernovšek, 2016).

3 UREDITEV POKOJNINSKEGA SISTEMA V SLOVENIJI

3.1 Obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje

Po 50. členu Ustave RS je vključitev v pokojninsko in invalidsko zavarovanje, ki je del socialnega zavarovanja, ustavna pravica. Obvezno pokojninsko, zdravstveno, invalidsko in drugo socialno zavarovanje ureja država. Pokojninsko in invalidsko zavarovanje je obvezno za vse zavarovance in z vključitvijo vanj se vplačujejo prispevki po načelu vzajemnosti in solidarnosti (Kaj je obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje, 2016).

Leta 2000 je bila z reformo uvedena državna pokojnina, ki ja namenjena osebam, ki ne prejema nobene druge pokojnine. V osnovi je to socialni transfer za socialno ogrožene državljane (Posavec & Dolenc 2010, str. 10).

3.2 Tristebni pokojninski sistem

3.2.1 Prvi steber - obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje

Prvi pokojninski steber je sinonim za obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje in je določen s ZPIZ-2 in temelji na medgeneracijski solidarnosti, saj sedanji upokojenci prejema pokojnine iz blagajne, v katero vplačujejo v tem trenutku aktivni zaposleni. Ta sistem imenujemo sistem »*pay as you go*« (v nadaljevanju PAYG) (Furlan, 2012).

Izplačila iz prvega stebra zagotavljajo le minimalni socialni standard za upokojence, zato morajo v času delovne dobe ljudje sami poskrbeti za dodatna pokojninska zavarovanja. Vsi, ki dopolnijo potrebna leta za upokojitev, so upravičeni do državne pokojnine. Nekaterim posameznikom je ta dohodek tudi edini dohodek v starosti, zato ga Lukan (2011, str. 22) opredeljuje tudi kot dohodek, ki na nek način zmanjšuje revščino, še posebno med starejšo populacijo. Po drugi strani je slaba lastnost tega ukrepa izogibanje plačilu prispevkov, saj je zagotovljena minimalna pokojnina iz prvega stebra ne glede na to, ali je posameznik plačeval prispevke ali ne, nekateri se temu tudi namerno izogibajo.

Slika 1: Zgradba pokojninskega sistema v Sloveniji

Opomba: KDPZ – kolektivno dodatno pokojninsko zavarovanje

Vir: *Pokojninski sistem, 2010* (povzeto in prirejeno po Ristić, 2010, str. 4).

3.2.2 Drugi steber – dodatno pokojninsko zavarovanje

V drugi steber vplačujejo tako delodajalci kot tudi zaposleni. Tu se srečujemo s prostovoljnimi ali obveznimi privatnimi poklicnimi shemami. Država z davčnimi olajšavami spodbuja zavarovance k vplačilu v ta pokojninski in invalidski steber (Pernat, 2011, str. 12).

Pogoj za sklenitev zavarovanj v drugem stebru je vključenost v prvega. Prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje ponujajo različni vzajemni pokojninski skladi in pokojninske družbe. Ta oblika zavarovanja je lahko obvezna ali prostovoljna.

Obvezno dodatno pokojninsko zavarovanje je sopomenka nekdanj beneficiranega staža, do katerega so upravičeni tisti, ki opravljajo težka fizična dela ali delo, ki je za zdravje škodljivo. Zavezanci za plačilo prispevkov so delodajalci. Prispevki se vplačujejo v Sklad obveznega dodatnega zavarovanja, s katerim upravlja Kapitalski sklad. S to obliko dodatnega zavarovanja omogoča zavarovancem pridobitev poklicnih pokojnin, ki jih bodo upravičenci prejeli do izpolnitve pogojev za starostno ali invalidsko pokojnino (Pernat, 2011, str. 12).

Prostovoljno dodatno zavarovanje je lahko individualno (če premijo vplačujejo posamezniki) ali kolektivno (če premijo vplačujejo delodajalci). V osnovi gre za nalaganje sredstev na osebnih računih zavarovancev, ki se jim v določeni starosti začnejo izplačevati v obliki dodatne pokojne ali pa lahko koristijo druge pravice, če imajo tako določeno v pokojninskem načrtu (Furlan, 2012).

Pri prostovoljnem pokojninskem zavarovanju se vplačujejo premije in ne prispevki. Obseg pravic iz prostovoljnega dodatnega pokojninskega zavarovanja je odvisen od pokojninskega načrta, katerega lahko oblikuje delodajalec, zavarovalnica ali banka, pokojninska družba. Upravljavci pokojninskih načrtov pa so zavarovalnice oz. banke ali pokojninske družbe (Pernat, 2011, str. 13).

Slabost tega stebra je v tem, da je dodatna pokojnina obdavčena in je določen najvišji znesek vplačila. Država sicer podpira vplačila v ta steber z davčnimi olajšavami, poleg tega se tako zbrani prihranki lahko posamezniku, ki je v finančni stiski, izplačajo predčasno.

3.2.3 Tretji steber - ostale oblike varčevanja

V zadnji, tretji steber, pokojninskega zavarovanja spadajo vse druge oblike varčevanja, ki jih lahko vplačniki uveljavljajo tudi v obliki manjše davčne olajšave (3 % znižanje davčne osnove pri odmeri dohodnine). V to kategorijo spadajo tako rentna varčevanja kot tudi življenjska zavarovanja, lahko pa so to tudi naložbe v delnice ali varčevanja v vzajemnih skladih. Obliko varčevanja izbere vsak posameznik sam v odvisnosti od njegove finančne sposobnosti in želja. Namen takih oblik varčevanja je, da si vsakdo lahko na ta način poveča dohodke v času upokojitve.. Ob upokojitvi se lahko privarčevana sredstva izplačajo v enkratnem znesku, lahko pa se posameznik odloči za prejemke v obliki rente. Vzajemni skladi so zelo prilagodljivi posameznikom in so zato tudi najbolj priljubljeni med vsemi oblikami pokojninskega varčevanja, predvsem pri mladih. Priporočljivo je, da si mladi čim prej po vstopu na trg dela izberejo enega izmed ponujenih načrtov pokojninskega varčevanja saj je v tem primeru njihova doba varčevanja daljša in s tem tudi bolj fleksibilna glede tveganja in doseganja zelenih ciljev (Furlan, 2012).

4 DEMOGRAFSKE SPREMEMBE V SLOVENIJI

4.1 Staranje prebivalstva

Že kar nekaj časa se tudi v Sloveniji srečujemo s problemom staranja prebivalstva za katerega lahko rečemo, da je posledica prehoda iz agrarne v industrijsko družbo. Vidno je zmanjševanje števila mladih, ki je posledica nižje stopnje rodnosti, ob hkratnem zviševanju števila starejših od 65 let, ki je posledica daljše življenjske dobe (Hlebec, Kavčič & Ogulin, 2013, str. 8).

Ne le Slovenija ampak tudi ostale države v svetu se srečujejo s problemom staranja prebivalstva. Staranje populacije pomeni, da se povečuje relativni delež starih ljudi v celotnem prebivalstvu. Po projekcijah Svetovne banke naj bi se delež starih prebivalcev, kamor štejemo prebivalce starejše od 65 let, povečal za 7 % od leta 1990 do leta 2030, ko naj bi delež starih prebivalcev v celotni populaciji znašal 16 % (Brščič, 1996, str. 3).

Staranje prebivalstva prinaša več negativnih posledic. Najbolj zaskrbljujoče je dejstvo, da staranje prebivalstva na eni strani povečuje število upokojencev, na drugi strani pa zmanjšuje število delavcev, ki morajo le-te vzdrževati.

Iz Tabele 1 je razvidno, da se povprečna starost prebivalcev v Sloveniji iz leta v leto povečuje, predvsem je viden vse večji delež starejših od 65 let. Leta 2007 je bil delež starejših od 65 let v celotnem prebivalstvu 16,3 %, v letu 2014 pa že 18,2 %, kar je skoraj 2 % več v osmih letih. Medtem se je delež starejših od 80 let s 3,7 % leta 2007 povečal na 4,9 % do leta 2014. Obenem pa lahko spremljamo upad deleža prebivalcev med petnajstim in petinšestdesetim letom, torej med delovno aktivnim prebivalstvom. Delež teh se je od leta 2007 s 69,7 % zmanjšal za 2,6 % na 67,1 %.

Tabela 1: Povprečna starost in struktura prebivalcev v Sloveniji po letih

Leto	Povprečna starost prebivalcev	0-14 let v %	15-64 let v %	65+ let v %	80+ let v %
2007	41,2	13,9	69,7	16,3	3,7
2008	41,4	14,0	69,5	16,5	3,8
2009	41,6	14,1	69,3	16,6	4,0
2010	41,8	14,2	69,1	16,6	4,2
2011	42,0	14,4	68,7	17,0	4,4
2012	42,2	14,5	68,2	17,3	4,6
2013	42,4	14,7	67,6	17,7	4,7
2014	42,6	14,8	67,1	18,2	4,9

Vir: Prebivalstvo (b.l.).

V Tabeli 2 lahko vidimo drastičen vpad števila vplačnikov oz. zavarovancev v pokojninsko blagajno v primerjavi s številom upravičencev v zadnji petnajstih letih. V letu 2000 je bilo razmerje 1,8 zavarovanca na enega upokojenca, do leta 2015 pa je to razmerje padlo na 1,37 zavarovanca na enega upokojenca. Spodbuden podatek je, da se je trend padanja končno ustavil. Idealno razmerje za nemoteno delovanje pokojninske blagajne so potrebni 4 zaposleni oziroma vplačniki na enega upokojenca-upravičenca.

V Sloveniji se še vedno upokojujemo prezgodaj in je starostna doba za upokojitev še vedno med najnižjimi med državami Evropske Unije (v nadaljevanju EU). Po podatkih publikacije MDDSZ Učinki pokojninske reforme in nadaljnji koraki (2014, str. 5) so bila ženske, ki so se upokojevale konec leta 2012, stare povprečno 58 let in 11 mesecev, moški

pa 61 let in 10 mesecev. Še vedno je prenizka zahtevana upokojitvena starost, prenizke so tudi spodbude za ostajanje zavarovancev v aktivnem delavnem razmerju, čeprav že dosežejo upokojitvene pogoje.

Tabela 2: Razmerje med zavarovanci in prejemniki pokojnin po posameznih letih

Leto	Razmerje	Leto	Razmerje
2000	1,80	2008	1,71
2001	1,77	2009	1,66
2002	1,73	2010	1,60
2003	1,70	2011	1,53
2004	1,68	2012	1,46
2005	1,67	2013	1,38
2006	1,67	2014	1,37
2007	1,69	2015	1,37

Vir: Mesečni statistični pregled, januar 2016, Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (povzeto po Ključne ugotovitve Bele knjige o pokojninah, 2016, str. 4).

4.1.1 Rodnost (dejavniki staranja prebivalstva)

Stopnja rodnosti kaže ali rodnost zagotavlja obnavljanje prebivalstva na dolgi rok in k koliko otrok je v povprečju rodila ena ženska v rodni dobi (15–49 let). V razvitem svetu bi morala ženska v rodni dobi roditi 2,1 otroka, oziroma bi morala v povprečju roditi eno deklico, če želimo doseči obnavljanje prebivalstva na dolgi rok (Bela knjiga o pokojninah, 2016, str. 11).

Rodnost v Evropskih državah upada že celo stoletje, temu trendu sledi tudi Slovenija. V zadnjih 100 letih se je rodnost v Sloveniji zelo spremenila in ne zagotavlja več enostavnega obnavljanja generacij (Bešter & Bregar, 1992, str. 63).

V Sloveniji smo najvišjo stopnjo rodnosti beležili po drugi svetovni vojni, ko je bilo rojenih približno od 32.000–36.000 živorojenih otrok letno. Do začetka devetdesetih se je ta stopnja ustalila nekje na 30.000 živorojenih letno, nato pa je začela rodnost padati in je leta 2003 znašala le 17.000 otrok. Trenutno smo v trendu naraščanja, saj je bilo leta 2013 zabeleženih 21.000 živorojenih otrok (Bela knjiga o pokojninah, 2016, str. 10).

Leta 2014 se je v Sloveniji rodilo 21.165 otrok 20.813 ženskam, od teh jih je 10.154 rodilo prvič. Ženske so bile pri rojstvu prvega otroka stare v povprečju 29,1 leta ali skoraj 5 let več kot pred 50-imi leti. Odlaganje rojstev v višjo starost je povezano tudi z vse daljšim izobraževanjem žensk, poleg tega se povprečno število živorojenih otrok na žensko v rodni dobi znižuje (Rojeni, Slovenija, 2014, 2016).

4.1.2 Umrljivost

Umrljivost je drugi dejavnik, ki vpliva na spreminjanje starostne strukture. Tudi umrljivost se v Sloveniji znižuje že več kot stoletje. V letu 2014 rojeni dečki lahko pričakujejo 77,97 let življenja, deklice pa 83,68 let (Umrlji, Slovenija, 2014, 2016).

Po projekcijah Eurostata se bo umrljivost tudi v nadaljevanju zniževala, saj naj bi se v obdobju od leta 2013 do 2060 pričakovana življenjska doba ob rojstvu za ženske povišalo za 5,6 let, za moške pa 7,2 let. Po dostopnih podatkih lahko vidimo, da se je umrljivost v Sloveniji v zadnjih dvajsetih letih zniževala hitreje, kot to predpostavljajo projekcije (Bela knjiga o pokojninah, 2016, str. 10).

Opazna je vse večja razlika med umrljivostjo žensk in moških. Medtem, ko se je umrljivost žensk zniževala konstantno, je umrljivost moških v določenih obdobjih celo nazadovala. Posledica je vedno večja razlika pričakovanih let življenja med obema spoloma (Brščič, 1996, str. 4).

4.1.3 Migracije

Od druge polovice 19. stoletja do danes je s področja današnje Slovenije migriralo približno 500.000 ljudi. Verske selitve so se pojavile v obdobju slovenskih protestantov, v času reformacije in protireformacije. Med obema vojnama je šlo za izselitve s področja Primorske, Štajerske, Kočevskega. Ciljne države so bile Argentina, Severna Amerika, Avstralija. K nam pa je prišlo veliko migrantov oz. beguncev iz držav bivše Jugoslavije v času, ko se je na tem območju pričela vojna. V drugi polovici 19. stoletja in v začetku 20. je bila za naše podeželje značilna agrarna prenaseljenost, zaposlitve v industriji so bile redke, kar je pripeljalo do največjega odseljevanja s slovenskega ozemlja. Migracije so potekale do 2. svetovne vojne in v tem času se je iz območja Slovenije odselilo okrog 400.000 ljudi, kar je predstavljalo skoraj četrtno vseh prebivalcev (Selitve na slovenskem ozemlju, 2016).

Kot je zapisano v Beli knjigi o pokojninah (2016, str. 12) se je v Slovenijo od leta 1993 do leta 2006 vsako leto priselilo približno 2.500 oseb več, kot se jih je odselilo. Med letoma 2007 in 2009 je bil viden porast na skoraj 15.000 priseljencev letno, s pojavom gospodarske krize pa je opazen drastičen upad na vsega 700 priseljencev letno.

Vse več je mladih, ki se odločijo za študij izven naših meja. Demografski podatki kažejo, da je v tujini leta 2010 študiralo ali delalo okoli 50.000 Slovencev.

V zadnjem času lahko zasledimo trend odseljevanja mladih izobraženih oseb, saj jim država kljub temu, da so se tu izobrazili v strokovnjake, ne more ponuditi primerne zaposlitve. Zato si ti iščejo primerno službo v tujini, kjer bodo za svoje delo prijeli tudi primerno plačilo (Selitve na slovenskem ozemlju, 2016).

Po podatkih Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (v nadaljevanju ZPIZ) se je od leta 2002 do 2015 število zavarovancev starih od 15 do 29 let zmanjšalo za 35 %.

5 NALOGE POKOJNINSKEGA SISTEMA

Starejši kot so prebivalci določene države, manjša je njihova delovna sposobnost in potrebujejo alternativni vir dohodka s katerim bodo lahko dostojno preživljali čas starosti.

5.1 Socialna varnost

V Sloveniji smo imeli eno stebrni pokojninski sistem vse do leta 2000 in je, tako kot večina evropskih držav, sprejela Bismarckov pokojninski sistem. Po Bismarcku so pokojnine opredeljene kot rezultat pretekle zaposlitve. Višina pokojnine je sorazmerno skladna s preteklimi dohodki in vplačanimi prispevki (Stanovnik, 2012, str. 149–152).

Socialna pravica je določena z zakonom kot pravica posameznika do denarnih, storitvenih in stvarnih dajatev. Posameznik lahko v primeru bolezni, starosti, poškodbe, celo invalidnosti ali v primeru brezposelnosti računa na pomoč države (Bubnov-Škobrne, 1997, str. 61–82; Lukan, 2011, str. 14).

Pravica do socialne varnosti je zapisana v Ustavi Republike Slovenije in z zakoni so urejene naslednje socialne pravice (Lukan, 2011, str. 14):

- zavarovanje upokojencev in invalidov,
- zavarovanje za primer bolezni in poškodb,
- zaposlovanje in pravice v času brezposelnosti.

5.2 Zavarovanje

Pokojninski sistemi, kjer so pokojnine financirane iz vplačil prispevkov trenutnih zavarovancev, so bistveno ugodnejši za prve generacije upokojencev. V Slovenskem pokojninskem sistemu so pokojnine vnaprej določene. Težava je v tem, da pokojnina posameznika ni odvisna od prispevkov, ki jih je vplačeval v delovno aktivnem obdobju, temveč od zavarovancev, ki sedaj vplačujejo v pokojninsko blagajno. Po besedah Brščiča (1996, str. 11) bi slovenski pokojninski sistem moral delovati po zavarovalnih načelih, katerih glavno načelo je načelo aktuarske pravičnosti. Aktuarsko pravičnost lahko opredelimo kot določitev zavarovalnih premij, kamor štejemo prispevke za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, v višini, ki je skladno s tveganji pokojninskega zavarovanja. Aktuarske predpostavke prav tako vključujejo vse bistvene parametre pokojninskega sistema kot so: smrtnost, pričakovani čas uživanja pokojnine in način indeksacije pokojnin.

5.3 Medgeneracijska solidarnost

Načelo medgeneracijske solidarnosti je najpomembnejše načelo slovenskega pokojninskega sistema saj se nanaša na prerazdelitev virov premoženja znotraj družbe. Po načelu solidarnosti je vsakemu posamezniku zagotovljena materialna in socialna varnost v primeru starosti, invalidnosti ali smrti in ni odvisna od tega, ali je v aktivnem obdobju življenja v pokojninsko blagajno prispeval toliko, kolikor bo dobil izplačil v pasivnem obdobju. Praviloma tisti z višjimi prihodki prispevajo več za solidarnost saj je višina pokojnine omejena navzgor in bodo zato v dobi upokojitve prijemale nižja izplačila, kot pa so dejansko znašala njihova vplačila (Bela knjiga o pokojninah, 2016, str. 71–72).

6 VRSTE POKOJNIN IN ŠTEVILO UŽIVALCEV POKOJNIN

Tabela 3 kaže, da je bilo leta 2007 879.090 zavarovancev, ki so vplačevali v pokojninsko blagajno in 543.473 uživalcev pokojnin, kar pomeni da na enega upokojenca pade 1,69 vplačnika. Ker pa trend razmerja med vplačniki in uporabniki nezadržno pada, vidimo da smo imeli leta 2015 840.588 vplačnikov in 612.018 uživalcev, kar predstavlja le še 1,37 vplačnika na enega upokojenca. Delno je k temu prispevala tudi finančna kriza zaradi katere so posamezniki našli rešitev v uveljavljanju pravic iz obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja in prisilno upokojevanje zaposlenih v javnem sektorju, ki so že izpolnjevali pogoje za upokojitev (Bela knjiga o pokojninah, 2016, str. 28–29).

Nadalje je iz Tabele 3 razvidno, da se znižuje število vplačnikov v pokojninsko blagajno, hkrati pa se povečuje število upravičencev do prejemkov iz te iste državne blagajne. Po nekaterih predvidevanjih naj bi s takšno stopnjo padanja zavarovancev čez 20 let prišli le na enega vplačnika na enega upokojenca.

Tabela 3: Povprečno število vplačnikov za pokojninsko zavarovanje in povprečno število prejemnikov pokojnine v obdobju od leta 2007 do leta 2015 v Sloveniji

Leto	Število zavarovancev	Število uživalcev pokojnin iz obveznega zavarovanja	Število zavarovancev na enega uživalca pokojnine
1	2	3	4=2/3
2007	879.090	543.473	1,69
2008	904.084	551.258	1,71
2009	894.886	560.428	1,66
2010	881.992	573.238	1,60
2011	869.869	589.147	1,53
2012	855.542	589.562	1,46
2013	833.121	602.311	1,38
2014	831.839	608.885	1,37
2015	840.588	612.018	1,37

Vir: Statistični pregledi, leto 2015, 2016, str. 5.

Leta 2015 se je v povprečju skupno število upokojencev povečalo za 0,5 %, pri tem pa se je število upokojencev s starostno pokojnino povečalo za 1,3 %.-

Zaradi povečanja javnega dolga in poslabšanja javnofinančnega položaja je zagotovitev dolgoročne vzdržnosti javnih finance postal glavni cilj ekonomske politike. Glede na projekcije do leta 2060 bi se lahko izdatki za staranje v Sloveniji, kamor štejemo izdatke povezane s pokojninskim, zdravstvenim sistemom in tudi s sistemom dolgotrajne oskrbe, lahko povečali z današnjih 24,7 % na 31,5 % BDP. To bi nas uvrstilo v sam vrh med članicami EU. Največji delež izdatkov predstavljajo pokojnine. Pričakovano je še nadaljnje poslabševanje razmerja med zavarovanci in upokojenci zaradi večanja števila upokojencev in zaradi njihove daljše življenjske dobe in hkratnega zmanjševanja števila delovno aktivnega prebivalstva (Poročilo o staranju 2015–povzetek, 2015).

6.1 Trenutne pravice iz pokojninskega zavarovanja

6.1.1 Starostna pokojnina v letu 2016

Starostna pokojnina je opredeljena kot temeljna pravica iz pokojninskega zavarovanja. Zavarovanec praviloma ob izpolnitvi pokojninske dobe preneha z delom in začne uveljavljati pravico do izplačil rednih mesečnih pokojnin s katerimi mu je zagotovljena materialna in socialna varnost (Lukan, 2011, str. 29).

Starostna pokojnina se določi glede na starost in glede na zavarovalno dobo brez dokupa. Po ZPIZ-2 morata biti za upokojitev izpolnjena oba pogoja hkrati, ki pa se v tem prehodnem obdobju za ženske in za moške razlikujeta.

Za ženske, ki so stare najmanj 59 let in imajo najmanj 39 let in 4 mesecev delovne dobe brez dokupa, se jim do največ treh zaporednih let zavarovanja po ZPIZ-2 za vsako dodatno leto odložene pokojnine prizna dodatno 4 % povišanje pokojnine (glej Tabelo 4).

Tabela 4: Starostna pokojnina za ženske

Starost	Pokojninska doba
59 let	39 let in 4 mesece brez dokupa
63 let	Najmanj 30 let
65 let	Najmanj 15 let zavarovalne dobe

Vir: Starostna pokojnina v letu 2016, 2016.

Moškim, ki so dopolnili najmanj 59 let in 4 mesece in imajo najmanj 40 let delovne dobe brez dokupa, se vsako odloženo leto do upokojitve ovrednoti s 3,75% (glej Tabelo 5).

Tabela 5: Starostna pokojnina za moške

Starost	Pokojninska doba
59 let in 4 mesece	40 let brez dokupa
65 let	Najmanj 15 let zavarovalne dobe

Vir: Starostna pokojnina v letu 2016, 2016.

V pokojninsko dobo brez dokupa se štejejo obdobja obvezne vključitve v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje in obdobja opravljanja kmetijske dejavnosti. Starost za starostno upokojitev je možno tudi znižati v kolikor je izpolnjen kateri od spodnjih pogojev (Starostna pokojnina v letu 2016, 2016):

- skrb za rojenega ali posvojenega otroka do enega leta starosti (za enega otroka 6 mesecev, za 2 otroke 16 mesecev, za 3 otroke 26 mesecev, za 4 otroke 36 mesecev in za 5 ali več otrok 48 mesecev),
- služenje obveznega vojaškega roka,
- vstop v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje pred 18. letom starosti,
- dela na za zdravje škodljivih delovnih mestih,
- osebne okoliščine, pogojene z zdravstvenim stanjem.

Pokojninska osnova se računa na podlagi 24. najugodnejših zaporednih let zavarovanja za zavarovanca od 01.01.1970 naprej (ZPIZ-2, 30. čl.)

6.1.2 Delna pokojnina

Delna pokojnina se odmeri od predčasne ali starostne pokojnine v deležu, ki je ustrezen krajšemu delavnemu času, ki se do dopolnjenih 65 let poveča za 5 %. (ZPIZ-2, 40. čl.)

6.1.3 Invalidska pokojnina

Po veljavnem ZPIZ-2 je v 40. in 41. členu opredeljeno, da pravico do invalidske pokojnine pridobi:

- zavarovanec, ki je opredeljen kot invalid I. kategorije,
- zavarovanec ki je invalid II. kategorije in ni več zmožen za kakršnokoli delo s polnim delavnim časom brez poklicne rehabilitacije, ki mu zaradi previsoke starosti, to je 55 let, ni zagotovljena,
- zavarovanec, ki je postal invalid II. Kategorije in ki ni sposoben opravljati nikakršno drugo delo vsaj štiri ure dnevno brez poklicne rehabilitacije, ki pa mu ni zagotovljena zaradi preseženih 50 let starosti,
- zavarovanec, pri katerem je nastala invalidnost II. ali III. kategorije in mu ni zagotovljena ustrezna zaposlitev, ker je dopolnil 65 let starosti.

6.1.4 Pravice za primer zavarovančeve smrti

ZPIZ-2 v 52. in 53. členu določa, da pravico do **vdovske pokojnine** lahko uveljavi preživeli zakonski partner umrlega zavarovanca v naslednjih primerih:

- če je vdovec do zavarovančeve smrti dopolnil(a) starost 58 let,
- če je bil(a) vdovec do zavarovančeve smrti ali pa je v enem letu po njegovi smrti postal(a) popolnoma nezmožen(a) za delo,
- če je po upravičenčevi smrti ostal otrok ali več otrok, ki imajo pravico do družinske pokojnine, vdova oziroma vdovec pa ima do njih dolžnost preživljanja.

Če so izpolnjeni pogoji iz 52. člena ZPIZ-2, imajo po 55. členu tega zakona pravico do **družinske pokojnine**:

- otroci,
- pastorki, vnuki in drugi otroci brez staršev, ki jih je zavarovanec preživljal ter starši, ki jih je bil dolžan preživljati do svoje smrti.

6.2 Pravice iz invalidskega zavarovanja

V 63. členu ZPIZ-2 invalidnost nastane, če se zaradi sprememb v zdravstvenem stanju, ki jih ni mogoče odpraviti z zdravljenjem ali rehabilitacijo, zavarovancu zmanjša zmožnost za zagotovitev oz. ohranitev delovnega mesta oz. poklicno napredovanje.

Invalidnost se razvršča v 3 kategorije:

- I. kategorija: če zavarovanec ni več zmožen za delo, ki ga trenutno opravlja ali ni zmožen opravljati svojega poklica,
- II. kategorija: če je zavarovančeva delovna sposobnost zmanjša za 50 % ali več,
- III. kategorija: če zavarovanec ni več zmožen za delo s polnim delovnim časom, lahko pa opravlja določeno delo s skrajšanim delavnim časom, vendar najmanj 4 ure dnevno, ali v primeru da je zavarovanec sicer zmožen za delo s polnim delavnim časom, vendar ne na tem delavnem mestu.

6.3 Uživanci pravic iz sistema obveznega zavarovanja

Iz Tabele 6 je razvidno, da je bilo v letu 2015 mesečno povprečno 612.018 užitvalcev pokojnin, to je seštevek vseh oblik pokojnin: starostna, predčasna, invalidska, družinska, vdovska in delna starostna pokojnina iz obveznega zavarovanja. To pomeni, da je bilo v letu 2015 3.133 užitvalcev več kot v letu 2014. V primerjavi z letom 2014 se je povečalo število užitvalcev starostne, vdovske in delne starostne pokojnine. Povprečno število starostne pokojnine je v letu 2015 znašalo 431.745 in se je v primerjavi z letom 2014 povečalo za 5.662 užitvalcev, v primerjavi s predhodnim letom se je povečalo tudi skupno število užitvalcev starostne in delne starostne pokojnine za 5.788 užitvalcev. To je po podatkih ZPIZ-a najnižja rast v zadnjih 19-ih letih in kaže na učinke ZPIZ-2 zaradi zaostrenih pogojev za pridobitev te vrste pokojnine. Tudi povprečno število užitvalcev invalidske pokojnine se vse obdobje znižuje. Invalidno upokojevanje povzročajo razne bolezni ali poškodbe izven delavnega časa medtem ko je dejanskih poklicnih bolezni in poškodb na delavnem mestu, ki povzročajo invalidnost, vedno manj. V letu 2015 se je povprečno število užitvalcev družinske in vdovske pokojnine skupaj zmanjšalo za 1.154 oseb. Število užitvalcev družinske pokojnine se je v povprečju zmanjšalo za 3.877 oseb, povečalo pa se je število užitvalcev vdovske pokojnine za povprečno 2.723 oseb. Delno starostno pokojnino je v letu 2015 v povprečju prijelo 126 več oseb kot leto poprej. Med vsemi upokojenci je bilo leta 2015 največ tistih, ki prejema starostno pokojnino, sledijo jim užitvalci invalidske pokojnine, nato prejemniki vdovske in družinske pokojnine (Letno poročilo 2015, 2016, str. 20–21).

Tabela 6: Povprečno število užitvalcev pokojnin iz obveznega zavarovanja v Sloveniji v obdobju 2006–2015

leto	Vrsta pokojnine						
	Starostna	Invalidska	Družinska in vdovska skupaj			Delna starostna	skupaj
			Skupaj	Družinska	Vdovska		
1	2	3	4=5+6	5	6	7	8=2+3+4+7
2006	332.617	95.736	92.304	69.297	23.007	138	510.795
2007	332.616	94.511	91.514	65.601	25.913	164	518.508
2008	342.786	93.389	91.552	62.624	28.928	206	527.933
2009	354.270	92.123	91.818	59.699	32.119	244	538.455
2010	368.615	91.051	92.628	57.097	35.531	267	552.561
2011	368.263	90.219	93.117	54.409	38.708	352	569.951
2012	401.642	89.384	93.984	52.069	41.915	398	585.408
2013	417.916	88.361	95.542	51.870	49.672	492	602.311
2014	426.083	87.250	94.878	48.781	46.097	674	608.558
2015	431.745	85.749	93.724	44.904	48.820	800	612.018

Vir: Letno poročilo 2015, 2016, str. 19–21.

7 NAPOVEDI ZA PRIHODNOST PREBIVALSTVA IN POKOJNIN (DEMOGRAFIJA IN DOLGOROČNA VZDRŽNOST JAVNIH FINANC)

7.1 Demografske projekcije europop2013

O staranju prebivalstva govorimo kadar se delež starejših prebivalcev glede na celotno prebivalstvo povečuje. Slovensko prebivalstvo se hitro stara, vse več je starejših prebivalcev od 65 let, na drugi strani pa se zmanjšuje delež aktivnih.

7.1.1 Umrljivost

Demografske projekcije »*European Population Projections, base year 2013*« (v nadaljevanju EUROPOP2013) tudi za prihodnja leta napovedujejo podaljševanje življenjske dobe tako za ženske kot tudi za moške. Ženske rojene v letu 2013 lahko pričakujejo 81,3 leta življenja, rojene v letu 2030 85,4 let in tiste, ki se bodo rodile leta 2060 bodo lahko ob rojstvu pričakovale 88,9 let življenja. Prav tako lahko moški rojeni leta 2013 pričakujejo 77,2 let življenja, rojeni v letu 2030 bodo lahko pričakovali 80,0 let, tisti rojeni v letu 2060 pa bodo lahko pričakovali že 84,3 let življenja. Od leta 2013 do 2060 naj bi se pričakovana življenjska doba deklice ob rojstvu povišalo za 5,6 let, dečka pa za 7,2 let (Demografske projekcije, 2016).

Trend umrljivosti se zadnji dve desetletji znižuje bistveno hitreje kot to napovedujejo EUROPO2013 projekcije. Pričakovana življenjska doba se je v desetih letih (2002–2012) povišala za 2,8 let za ženske in kar 4,5 leta za moške. Preračunano v dneve se je v tem obdobju pričakovana življenjska doba podaljšala za skoraj 9 ur na dan (Demografske projekcije, 2016).

7.1.2 Rodnost

Če se je po drugi svetovni vojni v Sloveniji v povprečju rodilo 32.000–36.000 živorojenih otrok letno, je to število padlo na 30.000 do leta 1980. Leta 2003 se je rodilo le 17.000 otrok kar je pomenilo rojstvo 1,2 otroka na žensko v rodni dobi. Nato je stopnja rodnosti nekoliko narasla in se do danes ustalila nekje med 1,5 in 1,6 otroka.

Kot ja navedeno v demografskih projekcijah lahko padanje stopnje rodnosti pripišemo tudi pojavu odlaganja rojstev v višjo starost žensk. Leta 1984 je bila ob rojstvu otroka ženska stara v povprečju 26,3 let, in je do leta 2008 ta starost narastla že na 30,1 leta kar preračunano pomeni, da se je v obdobju 25-ih let povprečna starost mater ob porodu v povprečju povečala za 0,2 leta vsako leto kar je v povprečju 20 % manj rojenih otrok vsako leto, lahko rečemo tudi, da je vsaka peta ženska nosečnost odložila za eno leto. Posledično je vsaka nova generacija, ki prihaja na trg dela, manjša za 5.000 oseb oziroma za 20 % na

letni ravni. Zaradi manjšega števila žensk v rodni dobi bo tudi manj rojenih otrok v naslednjih desetletjih.

Zaradi zelo nizke rodnosti bo najprej opazno znižanje števila otrok. Ko bodo te deklice dosegle rodno dobo se bo zopet ponovil pojav nizke rodnosti zaradi takratnega nizkega števila žensk v rodni dobi in zopet bo čez 20, 30 let viden upad zavarovancev, ko bodo ti njihovi maloštevilčni otroci začeli vstopati na trg dela. Negativni demografski učinki so posledica nizke rodnosti pred 50-imi leti. Napovedi kažejo, da bo leta 2030 število starejših prebivalcev preseglo število mladih do 15 let. Po projekcijah prebivalstva EUROPOP2013 bo v letu 2050 zelo malo prebivalcev starih okrog 50 let kot tudi tistih starih okrog 20 let (Demografske projekcije, 2016).

7.1.3 Migracije

V obdobju 1993–2006 se je v Slovenijo vsako leto priselilo približno 2.500 oseb več, kot se jih je odselilo. Med letoma 2007 in 2009 se je v našo državo priselilo skoraj 15.000 oseb več, kot pa se jih je izselilo. Ko se je leta 2010 pojavila gospodarska kriza so do leta 2013 tudi neto priselitve padle na vsega 700 oseb letno. V letu 2014 smo beležili negativne neto selitve, saj je bilo več izselitev kot priselitev. Projekcije EUROPOP2013 za Slovenijo za vsako leto do 2060 napovedujejo 4.000–6.000 več priselitev kot izselitev (Demografske projekcije, 2016).

7.1.4 Gibanje števila prebivalstva

Iz Tabele 7 lahko razberemo, da se bo v obravnavanem obdobju število prebivalstva nekoliko povečalo in nato zopet upadlo, leta 2060 naj bi bilo prebivalstva približno na enaki ravni kot v leta 2013.

Opazne spremembe bodo v starostni strukturi prebivalstva. Delež mladih do 19 let se je od leta 1980 iz 30,9 % do leta 2010 zmanjšal za 11,7 % oziroma za 1/3 in se bo po napovedih ustalil nekje med 19 % in 20 % v razmerju celotnega prebivalstva. Delež delovno aktivnega prebivalstva se je od leta 1980 do leta 2010 s 57,7 % povišal na 64,3 % kar predstavlja skoraj 2/3 vseh prebivalcev. Do leta 2060 pa naj bi se delež aktivnih oseb zmanjšal na le 50,6%, torej bo tega leta le polovica vsega prebivalstva delovno aktivnega. Število prebivalcev starejših od 65 let se v vseh teh letih vztrajno povečuje in sicer je bilo leta 1980 11,4% prebivalcev starih nad to starostno mejo, leta 2010 že 16,6%, projekcije pa napovedujejo da naj bi do leta 2060 delež starejših v celotnem prebivalstvu znašal že 29,4%, kar je skoraj 13% več kot v letu 2010 in 18 % več kot v letu 1980.

Tabela 7 nazorno kaže, da se na eni strani srečujemo z večanjem števila starejših prebivalcev, na drugi strani pa je vse manj mladih, kar je posledica nizke rodnosti v 90-ih,

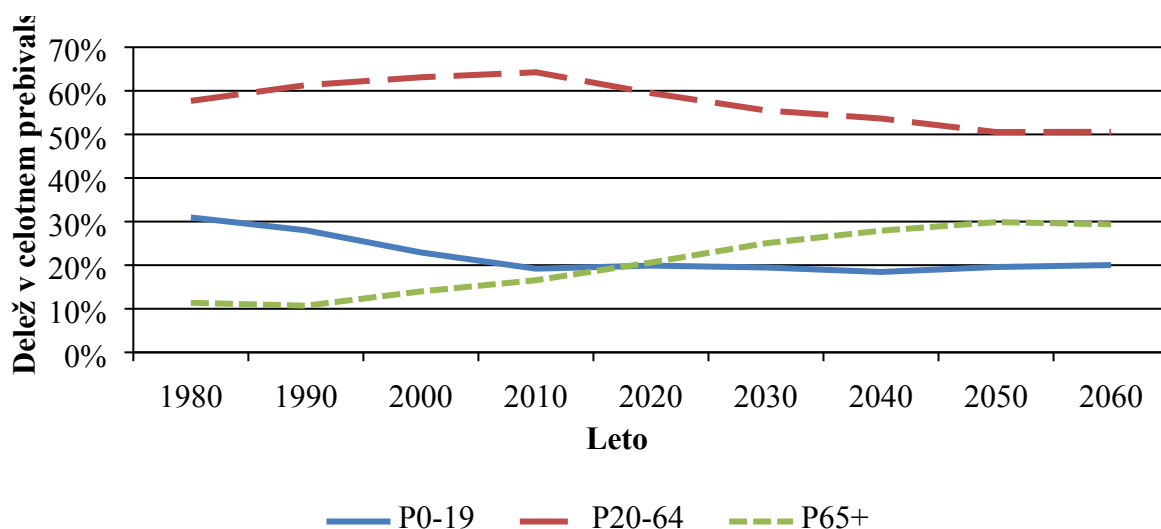
ki vstopajo v sistem pokojninskega zavarovanja. V letu 2014 je bilo v Sloveniji na 100 delovno sposobnih 26,6 starejših od 65 let, leta 2060 pa naj bi jih bilo že 58,3. Delež starejših od 65 let je bil v začetku letu 2015 za 1/5 višji, kot je bilo otrok, leta 2060 pa naj bi jih bilo že skoraj dvakrat več. Še en podatek kaže, da se nam obeta demografska kriza in sicer, če je bilo lani 1,37 zavarovanca na upokojenca pa projekcije kažejo da jih bo leta 2060 le še 0,92 (Bela knjiga o pokojninah, 2016, str. 19 in 22).

Tabela 7: Število prebivalstva Slovenije po posameznih starostnih skupinah; dejanske vrednosti 1980–2013 in projekcije za obdobje 2014–2060 (srednja varianta projekcij EUROPOP2013)

	1980	1990	2000	2010	2020	2030	2040	2050	2060
Število prebivalcev po posameznih starostnih skupinah v tisočih									
P0-19	584	559	456	393	416	406	383	405	409
P20-64	1.087	1.225	1.256	1.317	1.242	1.158	1.115	1.046	1.032
P65+	214	214	278	339	430	523	580	618	599
skupaj	1.884	1.998	1.990	2.049	2.088	2.087	2.079	2.069	2.040
Delež prebivalcev po posameznih starostnih skupinah glede na celotno število prebivalcev									
P0-19	30,9	28,0	22,9	19,2	19,9	19,5	18,4	19,6	20,0
P20-64	57,7	61,3	63,1	64,3	59,5	55,5	59,6	50,5	50,6
P65+	11,4	10,7	14,0	16,6	20,6	25,0	27,9	29,9	29,4
skupaj	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Vir: Bela knjiga o pokojninah, 2016, str 16.

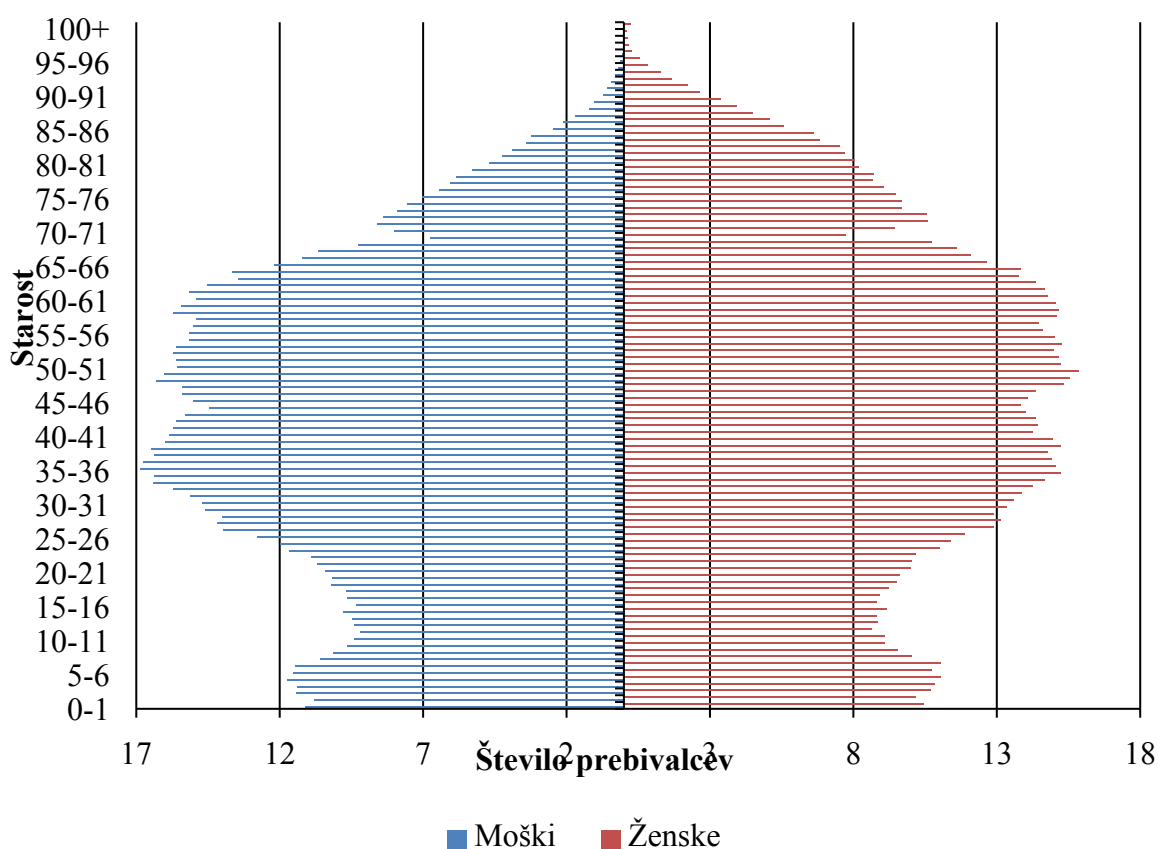
Slika 2: Delež prebivalstva Slovenije po posameznih starostnih skupinah; dejanske vrednosti 1980-2013 in projekcije za obdobje 2014-2060 (srednja varianta projekcij EUROPOP2013)

Vir: Bela knjiga o pokojninah, 2016, str 16.

Kot kaže Slika 2 bo po projekcijah delež mladih prebivalcev, starih do 19 let, padal vse do leta 2060 in bo takrat predstavljal okrog 20 % celotnega prebivalstva. Delež aktivnih prebivalcev že vse od leta 2010 vztrajno pada in tudi za v prihodnje je napovedan trend padanja, do leta 2060 bi naj bilo v strukturi celotnega prebivalstva le 50 % aktivnega prebivalstva, medtem pa število starejših od 65 let vztrajno narašča. Če je danes delež starejših približno enak deležu mladih, bo ta vrednost začela naraščati in naj bi že leta 2060 delež starejših predstavljal tretjino celotnega prebivalstva.

Slika 3: Starostna struktura prebivalstva Slovenije na dan 01.01.2015(projekcije EUROPOP2013)

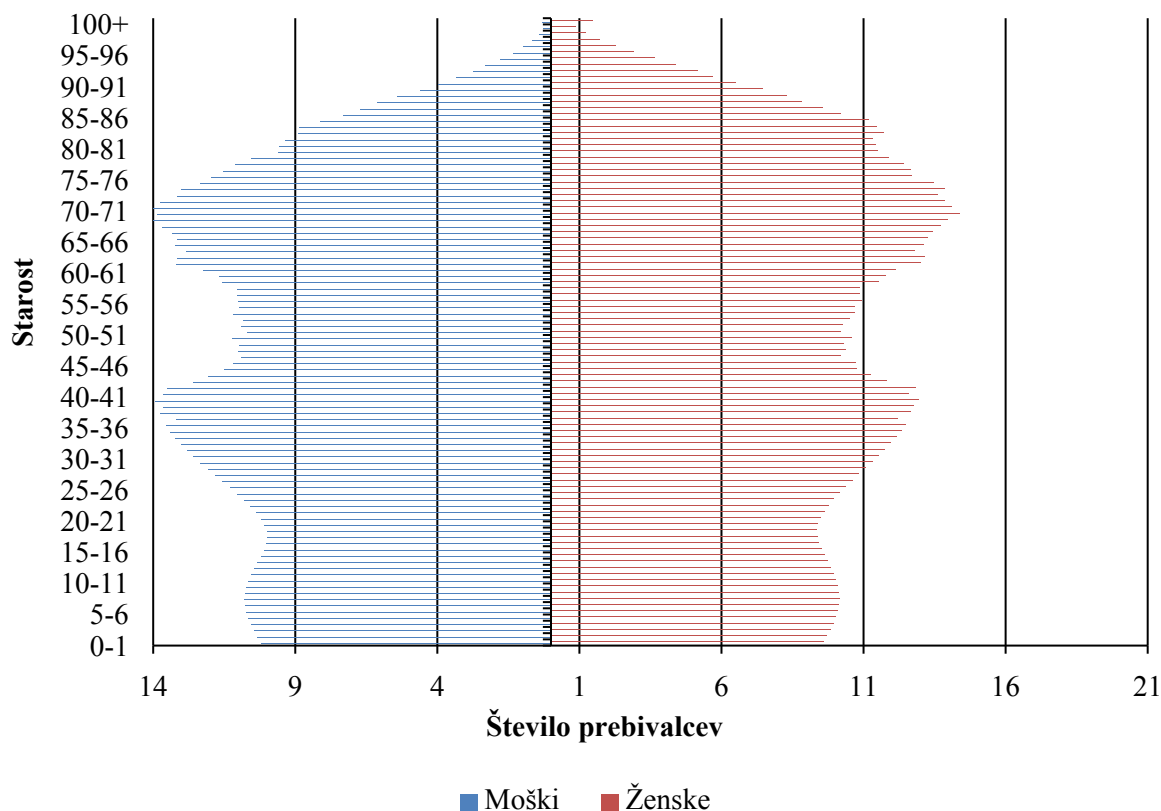

Vir: EUROPOP2013 – Population projections at national level.

Slika 3 kaže starostno strukturo prebivalstva v letu 2015. Leva stran piramide kaže porazdelitev moških po starosti, leva porazdelitev žensk. V tem letu je prikazanih nekaj več kot 10.000 novorojenih deklic in za spoznanje nekaj več novorojenih dečkov. Starostna piramida se zoži pri starosti med 10-im in 25-im letom starosti za kar lahko krivimo nižjo rodnost po letu 1980. Nato se zopet počasi število tako moških, kot žensk povečuje vse do dopolnjenega 30. leta starosti pa vse do starosti 40 let in na tej stopnji je piramida najširša kar pomeni, da je največ prebivalcev znotraj teh okvirjev. Viden je upad števila prebivalcev v starosti 45-ih let in do tu pa vse do starosti 65 let je piramida sicer razgibana, vendar so ti upadi in porasti zelo kratkoročni. Nato pa se že zaradi same starosti

prebivalstva po dopolnjenem 65. letu starosti in zaradi njihove hitrejše stopnje umrljivosti začne piramida zopet hitro zoževati.

Slika 4: Starostna struktura prebivalstva Slovenije na dan 01. 01. 2050 (srednja varianta projekcij EUROPOP2013)

Vir: EUROPOP2013 – Population projections at national level.

Slika 4 prikazuje projekcijo strukture prebivalstva Slovenije 01.01. 2050. Tu je že viden zožen spodnji del piramide, in sicer vse do 25. leta starosti prebivalcev. Zatem se piramida razširi, saj je v tem območju do starosti 45 let generacija najmočnejša. Zopet sledi zoženje, pri starosti 65 let pa skoraj vse do 80. leta starosti je zopet vidno znatno povečanje prebivalcev znotraj te starostne skupine. Tu je že vidna širša piramida na strani žensk v primerjavi z moškimi. Sledi postopno zoževanje, viden je porast števila žensk v starosti 100 let in več in sicer naj bi jih bilo že okrog 1.000. Projekcija strukture prebivalstva za leto 2060 kaže tipičen primer starega prebivalstva.

8 DOLGOROČNA VZDRŽNOST JAVNIH FINANC OZIROMA ISKANJE OPTIMALNE VIŠINE JAVNEGA DOLGA

Kot je zapisalo Ministrstvo za finance Republike Slovenije (v nadaljevanju MF) v povzetku Poročila o staranju za leto 2015 (2015), je iz demografskih projekcij razvidno, da bo število starejše populacije starih več kot 65 let v prihodnjih letih močno naraščalo,

hkrati se bo zaradi podaljševanja življenjske dobe povečevalo tudi število najstarejših prebivalcev (starejši od 85 let) iz sedanjih 2 % na 7 %. Hitrejša rast deleža starejših bo vidna že v obdobju 2020–2030, 2060 se bo število starejših glede na delovno sposobne več kot podvojilo (26,9 starejših od 65 let na 100 delovno sposobnih leta 2013, leta 2060 jih bo že 58,3). Za obdobje do leta 2060 projekcije kažejo, da se bodo izdatki za staranje povečali iz 24,7 % na 31,5 % celotnega BDP, od tega se bodo izdatki za pokojnine iz današnjih 11,8 % BDP povečali na 15,3 %.

Število upokojencev naj bi po projekcijah do leta 2060 naraslo za 1/3 ob hkratnem zmanjšanju zavarovancev za 1/10. Če smo imeli leta 2013 1,38 zavarovanca na enega upokojenca, naj bi znašalo to razmerje leta 2060 le še 0,92 zavarovanca na enega upokojenca. Leta 2013 so prispevki pokrivali 76,9 % pokojnin, leta 2060 naj bi jih le še 59,4 % (Poročilo o staranju–povzetek, 2015).

Zaradi nizke stopnje rodnosti v obdobju 1980–2003 se bo število žensk v rodni dobi še naprej zniževalo. Preobrat bi bil mogoč ob pojavu visoke stopnje priseljavanja in hkratni visoki stopnji rodnosti.

Možna rešitev za problem nizke rodnosti bi lahko našli v spremembi družinske in zaposlitvene politike, ki bi spodbujala družine, da so odločijo za večje število otrok.

Morali bi omogočiti višjo stopnjo zaposljivosti mladim, ki ravno vstopajo na trg dela in jih s tem zadržati znotraj Slovenije saj se danes vse več mladih odloči za zaposlitev v tujini.

Nujno je treba povečati produktivnost dela in konkurenčnost gospodarstva. Poleg tega je potrebno povečati število delovno aktivnega prebivalstva, še posebno med populacijo starejših, ki že izpolnjujejo pogoje za upokojitev in jih motivirati, da ostanejo delovno aktivni še vsaj kakšno leto po izpolnitvi pogojev za starostno pokojnino (Delovna projekcija prebivalstva Slovenije, 2016, str. 8).

SKLEP

V zaključni strokovni nalogi sem se posvetila razvoju pokojninskega sistema na področju Slovenije in ugotovila, da smo tako kot večina evropskih držav sprejeli Bismarckov model katerega socialno pokojninsko zavarovanje temelji na vplačanih prispevkih. Leta 1992 smo po osamosvojitvi dobili svoj prvi Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, katerega slabost so bili zelo ugodni pogoji za upokojitev. Sledile so štiri pokojninske reforme z namenom povišati upokojitveno starost, povečati število let, ki so osnova za odmero pokojnine in končno vsaj delno omiliti vse večji primanjkljaj v pokojninski blagajni, ki se skozi leta konstantno povečuje. Vse bolj prazna pokojninska blagajna je posledica velikega števila upravičencev in hkrati majhno število zavarovancev, ki v blagajno vplačujejo. Za nemoteno delovanje pokojninskega sistema so potrebni 4 delavno

aktivni na 1 upokojenca. V Sloveniji je trenutno razmerje 1:1,37, po projekcijah EUROPOP2013 pa naj bi pri obstoječem pokojninskem sistemu padli celo na 0,92 vplačnika na 1 upokojenca. Srečujemo se namreč s pojavom staranja prebivalstva, kar pomeni da se število starejših od 65 let v primerjavi s celotno populacijo hitro povečuje. Razloge za to lahko najdemo v podaljšanju pričakovane življenjske dobe in ob hkratni nizki stopnji rodnosti, ki je posledica prestavljanja rojstev v višjo starost, kot tretje na demografske spremembe vplivajo tudi migracije, ki so zadnja leta po začetku gospodarske krize zelo upadle, hkrati se zadnje desetletje srečujemo z intenzivnim izseljevanjem mladih generacij.

Nastali položaj nizke stopnje rodnosti bi lahko reševali s primernimi finančnimi in zaposlitvenimi vzgibi, ki bi spodbudili družine da se odločajo za večje število otrok. Nadalje bi država morala zagotoviti zaposlitev mladim po končanem izobraževanju, da si ne bi iskali zaposlitev v tujini. Na področju zadrževanja starejših med delavno aktivnimi je država v zadnjem času zelo intenzivno delala s pokojninskimi reformami, ki določajo finančno spodbudo pri pokojninah v primeru odložitve upokojitve v višjo starost.

Vendar mladi na pokojnino iz obveznega pokojninskega zavarovanja, torej iz prvega stebra težko računamo saj se razmere zelo hitro spreminjajo in so zelo nepredvidljive. Zato moramo sami poskrbeti za svoje obdobje starosti z individualnimi vplačili v vzajemne sklade in sicer po sistemu nikoli ni prezgodaj, saj si pri daljšem obdobju vplačevanja lahko privoščimo večja tveganja in je posledično na koncu tudi iztržek lahko višji.

LITERATURA IN VIRI

1. Bešter, H. (1996). *Pokojninski sistemi v svetu in pri nas: [pokojninski sistem v Republiki Sloveniji pred reformo]* (magistrsko delo). Ljubljana: Center Marketing International.
2. Bešter, M., & Bregar, L. (1992). *Ekonomska statistika*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
3. Bršičič, B. (1996). *Analiza slovenskega pokojninskega sistema in vrednotenje predvidenih reform* (diplomsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
4. Bubnov-Škobrne, A. (1997). Pravica do socialne varnosti. *Pravnik: revija za pravno teorijo in prakso*, 52(1/3), str. 61–82.
5. *Demografske projekcije*. Najdeno 30. maja 2016 na spletnem naslovu <http://www.staranje.si/aha-si/trg-dela-upokojevanje/demografske-projekcije#read-more>
6. Dernovšek, I. (2016, 13. april). Bela knjiga o pokojninah: Delali bomo do 67. leta. *Dnevnik*. Najdeno 25. aprila 2016 na spletnem naslovu <https://www.dnevnik.si/1042733833>
7. EUROPOP2013 – Population projections at national level (b.l.) V *Eurostat database*. Najdeno 1. maja 2016 na spletni strani <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
8. Furlan, M. (2012, 3. julij). Prvi steber popušča, naslonite se na druga dva! *Finančni trgi, Portal finančnih informacij*. Najdeno 25. aprila 2016 na spletnem naslovu <http://www.financnitrgi.com/novice/blog/prvi-steber-popusca-naslonite-se-na-druga-dva>
9. Hlebec, V., Kavčič, M., & Ogulin P. G., (2013). *Staranje, izziv za izobraževanje in medgeneracijsko sodelovanje. Učbenik programa za usposabljanje strokovnih delavcev v izobraževanju odraslih*. Ljubljana: Zveza ljudskih univerz Slovenije.
10. *Kaj je obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje*. Najdeno 25. maja 2016 na spletnem naslovu <http://www.zpiz.si/cms/?ids=content&inf=2>
11. Lukan, J. (2011). *Analiza pokojninskega sistema v Sloveniji ter primerjava z izbranimi pokojninskimi sistemi v državah EU* (magistrsko delo). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
12. Majcen, B., Verbič, M., Nieuwkoop, van R., & Sambt, J. (2005). Analiza prihodnjih trendov slovenskega pokojninskega sistema z dinamičnim modelom splošnega ravnovesja. *IB Revija: za strokovna in metodološka vprašanja gospodarskega, prostorskega in socialnega razvoja Slovenije*, 39(3), 54–70.
13. Malcolm, J. L. (2000, Februar). Generation Equity and the Reformulation of Retirement. *SEDAP Research Paper No. 12*. Najdeno 22. maja 2016 na spletnem naslovu <http://socserv2.socsci.mcmaster.ca/~sedap/p/sedap12.PDF>
14. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti Republike Slovenije, (2009, 25. september). *Modernizacija pokojninskega sistema v Republiki Sloveniji. Varna starost za vse generacije*. Najdeno 28. maja 2016 na spletnem

- naslovu http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/document_o_modernizaciji_25-9-09.pdf
15. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti Republike Slovenije, (2014, 18. april). *Učinki pokojninske reforme in nadaljnji koraki*. Najdeno 25. aprila 2016 na spletnem naslovu http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/dpd/Analiza.PIZ.pdf
 16. Ministrstvo za finance Republike Slovenije, (2015). *Poročilo o staranju 2015 – povzetek*. Najdeno 22. aprila 2016 na spletnem naslovu http://www.mf.gov.si/fileadmin/mf.gov.si/pageuploads/tekgib/Porocilo_o_staranju_2015_povzetek.pdf
 17. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti Republike Slovenije, (2016, april). *Bela knjiga o pokojninah*. Najdeno 26. maja 2016 na spletnem naslovu http://www.sindikatzsss.si/images/stories/Socialna_Politika_Podrocje/PIZ/Bela_knjiga_o_pokojninah_13_apr_2016_Brdo_pri_Kranju.pdf
 18. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti Republike Slovenije, (2016, april). *Ključne ugotovitve Bele knjige o pokojninah*. Najdeno 22. maja 2016 na spletnem naslovu http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/dpd/Povzetek_-_kljucne_ugotovitve__Bele_knjige_o_pokojninah_130416.pdf
 19. Novak, A. (2012). *Vpliv v letu 2010 predlagane pokojninske reforme na vzdržnost pokojninskega sistema Slovenije* (magistrsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
 20. Papež, M. (2008). Vroča vprašanja pokojninskega zavarovanja: slabšanje razmerja med pokojninami in plačami. *HRM: strokovna revija za ravnanje z ljudmi pri delu*, 6(24), 33–41.
 21. Pernat., N. (2011). *Primerjava pokojninskega sistema Slovenije in Nemčije* (delo diplomskega seminarja). Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.
 22. Posavec, M., & Dolenc, P. (2010). *Empirično ocenjevanje obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja v Sloveniji*. Koper: Fakulteta za management Koper.
 23. Prebivalstvo (b.l.) V *Podatkovni portal SI-STAT*. Najdeno 25. maja 2016 na spletni strani http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=05C1006S&ti=&path=../Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/10_stevilo_preb/05_05C10_prebivalstvo_kohez/&lang=2
 24. Prijatelj, J. (2000). *Pokojninsko in invalidsko zavarovanje 2000, Zakon z uvodnimi pojasnili in komentarji*. Ljubljana: Center Marketing International.
 25. Ristić, D. (2010). *Dolgoročna vzdržnost prvega stebra pokojninskega sistema v Sloveniji* (diplomsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
 26. *Rojeni, Slovenija, 2014*. Najdeno 25. aprila 2016 na spletnem naslovu <http://www.stat.si/statweb/prikazi-novico?id=5284&idp=17&headerbar=15>
 27. *Selitve na slovenskem ozemlju*. Najdeno 25. aprila 2016 na spletnem naslovu http://www.o-4os.ce.edus.si/gradiva/geo/demografija/selitve_slo.html

28. Sindikat zdravstva in socialnega varstva Slovenije. (b.l.) *Pokojninska reforma sprejeta – uveljavljen nov zakon*. Najdeno 26. maja 2016 na spletnem naslovu: <http://www.sindikatzsvs.si/files/si/aktualno/obrazlozitevZPIZ-2.pdf>
29. Stanovnik, T. (2012). *Javne finance*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
30. *Starostna pokojnina v letu 2016*. Najdeno 25. aprila 2016 na spletnem naslovu <http://www.zpiz.si/cms/?ids=content&inf=326>
31. Šmajdek, U. (2004). *Analiza dodatnega pokojninskega zavarovanja* (diplomsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
32. *Umrli, Slovenija, 2014*. Najdeno 25. aprila 2016 na spletnem naslovu <http://www.stat.si/StatWeb/prikazi-novico?id=5293&idp=17&headerbar=15>
33. Urad Republike Slovenije za Makroekonomske analize in razvoj, (b.l.) *Delovna projekcija prebivalstva Slovenije*. Najdeno 26. maja 2016 na spletnem naslovu http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/sporocila_za_javnost/2013/november/projekcije_prebivalstva.pdf
34. Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. *Uradni list RS* št. 109/06 – uradno prečiščeno besedilo, 114/06 – ZUTPG, 10/08 – ZVarDod, 98/09 – ZIUZGK, 38/10 – ZUKN, 61/10 – ZSVarPre, 79/10 – ZPKDPIZ, 94/10 – ZIU, 94/11 – odl. US, 105/11 – odl. US, 110/11 – ZDIU12, 40/12 – ZUJF in 96/12 – ZPIZ-2).
35. Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. *Uradni list RS* št. 96/12, 39/13, 99/13 – ZSVarPre-C, 101/13 – ZIPRS1415, 44/14 – ORZPIZ206, 85/14 – ZUJF-B, 95/14 – ZUJF-C, 90/15 – ZIUPTD, 102/15).
36. Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, (2016, februar). *Letno poročilo 2015*. Najdeno 26. maja 2016 na spletnem naslovu <http://www.zpiz.si/cms/?id=2&inf=703>
37. Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, (2016, april). *Statistični pregled, leto 2015*. Najdeno 23. aprila 2016 na spletnem naslovu <http://www.zpiz.si/cms/?id=2&inf=730>